

AVRUPA’NIN GENÇ DEVLETİ KOSOVA VE EKONOMİK DURUM*

Furkan ERGÜLER†

GİRİŞ

1999 yılında çektiği sıkıntılardan 17 Şubat 2008 tarihinde bağımsızlığına kavuşan Avrupa'nın en genç devleti Kosova, hem yönetimiyle hem halkıyla, devlet kültürünün yavaş yavaş olgunlaştığı bu geçiş sürecinde sıkıntılar yaşamaktadır. İktisadi alanda var olan olumsuzluklar ve yetersizlikler, yönetimin üstesinden gelmeye çalıştığı konuların başında gelirken, aynı zamanda halkı en çok zorlayan konular olarak da karşımızda durmaktadır.

Savaşı izleyen ilk üç-dört yıllık süreci tanımlamakta başvurabileceğimiz kelimelerin başında “anarşi” kelimesi gelebilir. Birleşmiş Milletler Misyonu ve görünürdeki siyasi iktidara rağmen var olan “boşluk” %50'lere varan işsizlik oranına sahip bugünkü Kosova'nın, bölgenin en fakir ülkesi ve hatta dünyanın en fakir ülkelerinden biri konumuna gelmesinin başlangıcını oluşturdu. Bu boşluk döneminde “yandaşlara” peşkeş çekilen, Yugoslavya ekonomisinin önemli yapıtaşlarından olan Kamu İktisadi Teşekküllerine ait fabrikaların çoğu günümüzde depo olarak kullanılmaya devam etmektedir. Savaş sonrası 15 yıllık sürecin ancak son iki-üç yılında üretimin kıpırdamaya başlamasının en büyük nedenleri arasında yapılan bilinçsiz ve kontrolsüz özelleştirmelerin yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

2013 yılında ekonomideki %4 lük büyüme ve işsizlik oranının %50'lerden %35'lere gerilemesi, ilk etapta bir iyileşmenin olduğu yanılgısına kapılmamıza neden olabilir(<http://www.kosovahaber.net/?page=2,10,24465>). İşsizliğin %35'lere gerilemesi istihdamda yaşanan olumlu gelişmelerin değil işsizlerin işsiz olmaktan vazgeçmesinin sonucudur. Diğer tarafından dış ticaret açığı da temel problemler arasındadır. 2012 yılındaki dış ticaret açığı 2,2 milyar Euro olarak kaydedilmiştir. Bu problemin çözümünde kullanılacak temel enstrümanlar yerli üretimin canlanması ve ihracatın artırılmasıdır.(...(2013) “2013 Yılı Kosova Ekonomisi Üzerine Bir Değerlendirme”, s.24.

* Bu makale, 11-13 Mayıs 2014 tarihinde Eskişehir’de düzenlenen ‘Türk Dünyası Sivil Toplum Zirvesi’ nde bildiri olarak sunulmuştur

†Lisans Mezunu, Ankara Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler, “Esnaflar” İşadamları ve Esnaflar Derneği Temsilcisi, furkan.erguler@gmail.com

Bağımsız Kosova'nın ekonomik kalkınmasında örnek alınması gerekliliğine vurgu yapılan Türkiye Modeli ve Slovakya Modeli arasında tercihin ikincisinden yani Slovakya Modelinden yana kullanılması görüşü ağır basıyor. Türkiye Modeli kendi yatırımcısıyla ekonomik kalkınmasını sağlayan model olarak özetlenebilirken Slovakya Modeli de bunun tam tersi olarak dış yatırımcıyla ekonomik kalkınmanın mümkün olabileceği modeldir. O halde bu model kullanılarak ekonomik kalkınmanın hayata geçirilebilmesi için ülkenin dış yatırımlara müsait hale getirilmesi, dış yatırımcıları ülkeye çekecek altyapının oluşturulması konularının önemi karşımızda duruyor (Levent Koro, 2014).

Sırbistan, Makedonya, Karadağ ve Arnavutluk'a sınırı bulunan Kosova'nın bölgedeki konumu, işgücü ve enerji gibi girdilerin bölgedeki diğer ülkelere kıyasla ucuz olması, Avrupa ülkeleri ve ABD ile var olan serbest ticaret anlaşmaları ülkenin artıları olarak göze çarpıyor. Ancak genel tabloya bakıldığında artılara nazaran eksi hanesinin daha kalabalık olduğunu fark ediyoruz. Sırbistan ile olan görüşmelerde istenilen neticelere bir türlü ulaşılamaması ve ülkenin başta Sırbistan ve İspanya, Yunanistan gibi AB üyesi ülkeleri tarafından tanınmaması, uluslararası arenadaki belirsiz konumu Kosova yönetiminin karşı karşıya kaldığı en ciddi sorunlardan sadece birkaçı. Bunula birlikte ara kadro yani vasıflı eleman konusundaki yetersizlikler dış yatırımcıları tedirginleştiren etkenlerden bir diğeridir.

Değinilmesi gereken bir başka konu da Kosova Türkeri'nin durumudur. Yaşanan maddi sıkıntılar Kosova'da yaşayan tüm toplulukları etkilediği gibi Kosova Türk toplumunu da derinden etkilemektedir. Diasporadan ülkeye aktarılan sıcak para özellikle Kosovalı Arnavutları bir nebze de olsa rahatlatırken, Kosovalı Türkler yurtdışında yaşayan akrabalarının azlığından dolayı bu destekten faydalanamıyor. Ülkede yaşayan Türkler ülkenin güneyinde Prizren ve Mamuşa bölgesinde yoğunlaşmaktadır ve bölgede günlük yaşamda kullanılan hakim dil Türkçedir. Bununla birlikte devlet okullarında Türkçe eğitim gören Türk öğrencilerin okulda kaliteli bir Arnavutça dil eğitimi alamamaları, ülkedeki hakim dil olan Arnavutçayı öğrenememelerine bu da istihdam konusunda zorluk yaşamalarına neden oluyor. Özellikle gençler arasındaki yüksek işsizlik oranı gençlerin yurtdışına göç etme fikrine sıcak bakmalarına neden olurken, bu durum Arnavutça yetersizliğiyle birleşince özellikle Kosovalı Türk gençlerinin Türkiye'yi umut kapısı olarak görmelerine yol açıyor.

1. İSTİHDAM VE ÜLKEYE DIŞ YATIRIMCI ÇEKME KONUSUNDA "ESNAF" DERNEĞİ'NİN ÇALIŞMALARI

24.04.1994 tarihinde Kosova'nın ikinci en büyük şehri ve Kosovalı Türklerin yoğunlukta olduğu Prizren 'de kurulan "ESNAF" İşadamları ve Esnaflar Derneği savaş öncesi Yugoslavya döneminde ve savaş sonrası bağımsızlık sürecinde çalışmalarını sürdürmüş ve ülke siyasetinin belirlenmesinde söz sahibi olmuş bir dernektir. Üyelerine ve toplumun geneline yönelik faaliyetler gerçekleştiren ESNAF, istihdam konusunda ve ülkeye dış yatırımcı çekme konusunda ciddi adımlar atmaktadır.

Ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için ülkeye dış yatırımcı çekme konusunda izlenen siyasetin yanında sivil toplum kuruluşlarının da çalışmaları önem arz etmektedir. ESNAF Derneğinin bu konuda yaptığı katkılar ülkenin dış yatırımcılara uygun hale getirilmesi ve doğrudan dış yatırımcıları ülkeye çekmek üzere iki yönlüdür. Bu çalışmalar doğrultusunda önem verilen ilk konu mesleki ara eğitimdir. Kosova'daki ara eleman sıkıntısı bölgeye yatırım yapmak isteyen dış yatırımcıları düşündürmektedir. Asgari ücretin 170 € olduğu Kosova'da bu durumun yatırımcının yararına olduğu düşünülebilir. Ancak yatırımcının çalışanlara vermek zorunda olduğu eğitimler, maliyetleri yukarı taşımakla birlikte çoğu zaman da istenilen sonuçları vermiyor. Savaş sonrasında akademik eğitime verilen önem ne yazık ki mesleki eğitime verilmemiştir. ESNAF Derneği 2001 yılında başlatmış olduğu "Mesleki Ara Eğitim" projesi ile farklı mesleki alanlarda ülke genelinden 392 genci Türkiye'nin farklı şehirlerine tecrübe kazanmaları için göndermiştir. Bu süre zarfında

mesleklerinde var olan yenilikleri ve teknolojik ilerlemeleri gören gençler aldıkları bilgilerle bölgelerinde fark yaratma konusunda önemli avantajlara sahip olmaktadır.

Ülkeye dış yatırımcı çekme noktasında Türkiye ve kurumları ile olan bağları ESNAF Derneği'nin bu konuda yaptığı çalışmalar ivme kazandırmaktadır. Bölge ve özellikle de Kosova'nın Türk yatırımcılar açısından taşıdığı avantajlar yadsınamaz gerçeklerdir. Ülkenin çok büyük bir pazar olmamasına rağmen CEFTA antlaşmasına taraf olması balkan ülkelerine ürünlerin %0 gümrük ile ihraç edilme imkânı bulunmaktadır. Balkan ülkelerinin dışında ABD ve Avrupa ülkeleri ile var olan Serbest Ticaret antlaşmaları Kosova menşeli ürünlerin %0 gümrük ile bahse konu ülke pazarlarına girebilmesine olanak sağlamaktadır. Bunların dışında Kosova'nın Avrupa'ya yakın olması lojistik avantajları da beraberinde getirmektedir. Türk üreticisinin en büyük hedef pazarı olan Avrupa'ya yakınlık, lojistik masraflarını aşağıya çekerken ülkedeki ucuz işçilik ve nüfusun yaklaşık %15'nin Türkçe konuşması masrafları düşürecek diğer noktalar. İşte tam da bu noktada tarihsel ilişkilerin var olduğu Türk yatırımcılarını Kosova'ya çekme konusunda ESNAF Derneği'nin Türkiye'deki denk kurumlarla, ticaret odalarıyla gerçekleştirdiği samimi işbirlikleri önem arz etmektedir. Gerek Kosova'da gerekse Türkiye'de gerçekleştirilen ikili iş görüşmelerinde Kosovalı girişimciler Türk yatırımcılarıyla yeni işbirliği fırsatları yakalarken, Türk yatırımcıları da Kosova'yı daha yakından tanıma şansına sahip olmaktadır. (<http://www.kosovaport.com/tumsiad-uyeleri-prizren-esnaf-derneğinde/>, 05.05.2014)

SONUÇ

Savaşın ağır psikolojik, iktisadi ve yapısal hasarlarla çıkan Kosova son yıllardaki iktisadi politikalarla hem yerli üreticiyi teşvik edici paketleri hem de yabancı yatırımcıyı ülkeye çekecek adımları hayat geçirmeye başlamıştır. Hükümet kanadının dışında Sivil Toplum Kuruluşlarının da bu politikalara eklenerek süreci kolaylaştırması ve ivme kazandırması hayati önem taşımaktadır. Özellikle Kosova'da faaliyet gösteren Türk STK'larının Türkiye-Kosova arasındaki ticaret hacminin artmasındaki ve ülkeye Türk yatırımcıları çekme konusundaki yapıcı rollerini arttırarak devam ettirmelidirler.

Diğer yandan STK'ların bu rollerini gerçekleştirebilmeleri için, siyaset kanadının STK'ları kontrol altında tutma çabalarından vazgeçilmelidir. Olgun demokratik sistemlerde olduğu gibi bağımsız politikalar yürüterek halkın taleplerini siyasi mercilere iletmekle görevli olan STK'lar, bu güçleri sayesinde çıkarlarını savundukları grupların taleplerine yönelik adımlar atılması yönünde siyasi kesime baskı unsuru oluşturmalarıdır.

Son olarak Kosova Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının geneline baktığımızda sayısı elliyi aşan bu tür yapılanmaların büyük bir kısmının kültürel, sanatsal faaliyetler gerçekleştiren, meslek gruplarının çıkarlarını gözetken kuruluşlar olduğunu rahatlıkla görebiliriz. Bölgesel ve Küresel çapta konularda çalışmalar yapan ve bölgesel/küresel siyasetleri etkileme amacı güden derneklerin kurulması sadece Kosovalı Türklerin değil Kosova'nın geneli için önem arz etmektedir. Türkiye'den mezun olmuş kadrolara sahip Kosova toplumunun bu yönde adım atma potansiyeli her zaman olmuş ve gün geçtikçe bu potansiyel güçlenmektedir. Sivil Toplumun yönlendirdiği bir siyasi iradeye sahip ülkelerin ancak ve ancak demokratik bir yapıya sahip olduğu iddia dileyebilir. Aksi halde STK'lar siyasi örgütlenmelerin birer kolu olmaktan öteye gidemezler.